

KYSELY KOULUJEN TYÖNTEKIJÖILLE

Monisyisestä ongelmasta joustaviin ratkaisuihin

Ratkaisuja Sisäilmasairaille! –projektissa toteutettiin kysely koulujen työntekijöille. Kyselyssä haettiin tietoa kouluissa sairastuneiden työntekijöiden tilanteisiin liittyvistä solmukohdista ja siitä, kuinka näitä ongelmatilanteita voitaisiin ratkoa nykyistä tehokkaammin.

Sisällys

Johdanto	2
Sisäilmasta sairastuneet työntekijät (Lomake 1).....	3
Tilojen vaihdot	3
Sairauslomat	4
Millaisia ratkaisuja ongelmiin oli tarjottu.....	4
Miten vastaajat olivat itse ratkoneet ongelmaa	5
Missä vaiheessa sisäilmasairastuneet hakivat apua tilanteeseen.....	6
Avun järjestäminen.....	6
Mitkä seikat viivästyttivät avun saamista tai estivät avun saamisen	7
Työterveyshuollon rooli.....	8
Sairauden yhdistäminen sisäilmaan	10
Mitkä ratkaisut ovat olleet mielekkäitä.....	11
Onko ongelmaan suhtauduttu asiallisesti	12
Diagnoosi	12
Työnteko sairastumisen jälkeen sekä uudelleenkoulutus.....	13
Sairastuneiden koululaisten ja sairastuneiden opettajien tilanteiden yhdistäminen.....	14
Yhteystahot ja niiden toiminta	16
Kehitettävää	16
Kenellä ratkaisujen avaimet?	17
Lainsäädännölliset muutostarpeet.....	18
Asiallisen suhtautumisen esteet.....	18
Huoli opiskelijoiden terveydestä ja lasten terveyden suojele.....	19
Opetussuunnitelma	20
Sisäilmakorjaukset	20
Toimenpiteiden hitaus ja tiedon sekä kokonaisvastuun puute.....	21
Työpisteiden vaihtojen käytännön toteuttaminen	22
Kysymykset työntekijöille, jotka eivät itse ole sairastuneet sisäilmasta (Lomake 2)	23
Sairaspoissaolot ja ilmapiiri	23
Ongelman käsittely työyhteisössä	24
Ongelmien ratkominen.....	25
Huoli terveydestä	25
Yhteenveto	26
Johtopäätökset	27
Liitteet: kyselylomakkeet.....	29

Johdanto

Ratkaisuja Sisäilmasairaille! -projektissa toteutettiin kysely koulujen työntekijöille sisäilmaongelmiin, niiden ratkaisuihin ja solmukohtiin liittyen.

Kyselyn tarkoituksena oli tuoda lisätietoa siitä millaisia ongelmakohtia kouluissa työskentelevien sisäilmasairaiden työtilanteen ratkaisemiseen liittyy, ja kuinka näitä ongelmia voitaisiin ratkaista.

Kysely toteutettiin kyselylomakkeilla, jotka julkaistiin projektin internet-sivuilla ja joista tiedotettiin yhdistyksen facebook-sivulla. Lisäksi kyselystä informoitiin yhdistyksen toiminnassa mukana olevia koulujen työntekijöitä.

Kyselyyn vastasi 17 koulujen työntekijää. Vastaajista 15 oli opettajia, 1 koululääkäri/-terveydenhoitaja ja yksi koulunkäynnin ohjaaja.

Kaikkien vastanneiden työpaikoilla oli ollut sisäilmaongelmia.

Kyselylomakkeita oli kaksi:

- Toinen lomake oli suunnattu sisäilmasta sairastuneille työntekijöille. Tällä lomakkeella kyselyyn vastasi 12 henkilöä, minkä lisäksi yksi henkilö vastasi vapaamuotoisesti ilman lomaketta.
- Toinen lomake oli suunnattu koulujen työntekijöille, jotka eivät itse olleet oireilleet sisäilmasta. Tällä lomakkeella kyselyyn vastasi neljä henkilöä.

Sisäilmasta sairastuneet työntekijät (Lomake 1)

Tilojen vaihdot

Sisäilmaongelmien sairastuttamista työntekijöistä tiloja ilmoitti vaihtaneensa 11/13 vastaajasta.

Lähes kaikki olivat kokeilleet useita eri tiloja ja joillakin kokeilukierre oli jatkunut vuosia. Useimmilla kokeilut sisälsivät oman koulun sisällä tehtyjen tilavaihtojen lisäksi myös kokeiluja muissa rakennuksissa tai toisissa kouluissa.

Vastaajat näkivät omassa koulussa tehtävät tilanvaihdot pääosin hyödyttömiksi. Muutama vastaaja kertoi löytäneensä koulua tai koulurakennusta vaihtamalla lopulta tilat, joissa voi työskennellä.

Useissa vastauksissa korostui tilakokeilujen toivottomuus.

”Olen yrittänyt löytää puhtaita työpaikkoja (onnistumatta), joka vuosi olen yrittänyt sinnitellä töissä siihen saakka kunnes terveys, iho ja vointi mennyt todella huonoksi ja joutunut 1-2 viikon sairauslomalle ja tänä talvena jäin pitkälle sairauslomalle enkä halua enää sairastuttaa itseäni yhtään enempää, eli en etsi tällä hetkellä työtä.” (Vastaaja 16)

”Lopulta pystyin olemaan uusimmassa koulussa, jossa yritetty paikata kosteudenhallinnan puutteita jälkitechokuivatuksilla.” (Vastaaja 7)

”Kolme tai neljä siirtoa koulusta toiseen alkaa olla paljon: kaikki kärsivät.” (Vastaaja 8)

”Saman rakennuksen sisällä tapahtuvaan siirtymiseen suhtaudun varauksella. Ainakaan nyt siitä ei olisi ollut apua koska kielten opettajana siirryin jo luokasta toiseen ja totesin kaikki tilat yhtä huonoiksi.” (Vastaaja 9)

”Ennen kokeilun alkua tulisi olla tarpeeksi pitkä sairausloma, siis kokonaan poissa epäilyttävästä tilasta. Sairausloman jälkeen suoraan uuteen tilaan (...). Palaaminen välillä vanhaan sairastumista/oireilua aiheuttavaan työpaikkaan vain häiritsee oireitten seuranta.” (Vastaaja 10)

”Kouluni suljettiin sisäilmaongelmien ja remontin takia, ja sen jälkeen oppilaat olivat viidessä eri väistötilassa. Yritin olla näistä kolmessa, ja vaikka jouduinkin aina lopulta vaihtamaan paikkaa sairastelun takia, oli näissä paikoissa omat työkaverit. Sen takia työpisteen vaihtaminen ei tuntunut mitenkään ikävältä.” (Vastaaja 5)

Sairauslomat

Kahta lukuun ottamatta kaikki vastaajat kertoivat olleensa sisäilmaongelmien aiheuttamien oireiden vuoksi sairauslomilla.

Sairauslomia oli noin puolella vastaajista huomattavia määriä (20 – 50 % työajasta). Puolet ilmoitti olleensa sairauslomilla ”vähän” tai 5 – 10 % työajasta.

Millaisia ratkaisuja ongelmiin oli tarjottu

Vastaajat ilmoittivat heidän ongelmiaan ratkotun mm. sairausloman, lääkityksen, ilmanpuhdistimien ja tilanvaihtojen avulla. Monissa tilanteissa ongelmaa ei ollut yritetty ratkoa kattavasti tai ollenkaan.

”Nykyisessä luokassani on 2 ilmanpuhdistajaa, mutta ne vietiin pois parempiin kouluihin. Oloni paheni ja jouduin itkuisena anomaan putsareita takaisin. Onneksi ne palautettiin.” (Vastaaja 8)

”Oli puhetta, että opetustiloja vaihdettaisiin mutta niin ei kuitenkaan tapahtunut.” (Vastaaja 9)

”Vain työpisteen vaihdoksia.” (Vastaaja 10)

”Vihdoin viimein työterveysomalääkäri uskoi ja järjesti neuvottelun koulusta pois siirtymiseksi.” (Vastaaja 12)

”Sain ilmanputsarin mutta luokalle ei tehty mitään.” (Vastaaja 13)

”Ei käytännössä mitään, koska edellinen rehtori (joka jäi virkavapaalle vuosi sitten) ei uskonut ongelmaan, vaan vetosi siihen, että vika oli päässäni, liitupölyssä, kehän pölyssä, paperipölyssä, märkää räntää oli pidetty patterin päällä, mistä hajuhaitat tai että liikuin/urheilin kuulemma liian vähän.” (Vastaaja 8)

”Rehtori ehdotti minulle irtisanomista.” (Vastaaja 8)

”Minulle ei annettu myöskään työterveydestä todistusta jonka mukaan minulle pitäisi löytää puhtas työtila. Näytti siltä, että perusop. johtaja on itsekin aivan sekaisin ja stressin kourissa tämän asian takia. Hän tarjosi minulle vaihtoehtoa, että otan 2 päivää viikossa työn kevätlukukaudelle tai talvilomasta eteenpäin eläköityvän naisopettajan työn.” (Vastaaja 12)

Miten vastaajat olivat itse ratkoneet ongelmaa

Vastaajat ilmoittivat ratkoneensa ongelmaa itse mm. välttämällä altistusta, koettamalla tuulettaa työtiloissa, ulkoilla enemmän ja ottamalla paljon välituntivalvontoja. Muutama vastaaja oli ottanut opintovapaata, muutama virkavapaata ja osa oli koko- tai osapäiväsairauslomilla tai lopettanut työn teon toistaiseksi.

Huomattava osa vastaajista oli koettanut olla yhteydessä useisiin tahoihin tilanteen ratkomiseksi.

”Tuntien pitäminen ulkona, ulkoilu kesken oppitunnin, ulkovälkkävalvontojen valitseminen sisävalvontojen sijaan, koulupäivän keskeytys, en mennyt paikkoihin joissa tuli kovia oireita, ulkoilu työpäivän jälkeen.” (Vastaaja 5)

”[Olen] ottanut yhteyttä kunnan päättäjiin, ottanut homeisista kohdista valokuvia, ottanut yhteyttä työsuojeluun, kirjoittanut lehden toimittajille, käynyt erikoislääkärillä, selvittänyt netistä jne. kaikkea mahdollista.” (Vastaaja 6)

”Otin vuodeksi opintovapaata.” (Vastaaja 8)

”Tein työsopimuksen vain 0,5 vuoden pätkissä. Pyysin paljon välituntivalvontoja. Pidin ikkunoita auki niin paljon kuin mahdollista. Loppuajasta sanoin jo oppilaille että voivat pitää toppatakkeja halutessaan tunnilla sillä minun on pidettävä ikkunaa auki pakkasesta huolimatta. Seisoin tai istuin avoimen ikkunan ääressä aina kun mahdollista. Lopulta hain 2 viikon sairausloman ja sen jälkeen olin viikon töissä jonka jälkeen jäin 2 viikon palkattomalle virkavapaalle 2 päivänä viikossa (ko. kyläkoulupäivät). Sen jälkeen palaveerasimme asiasta, jolloin ilmoitin että en uskalla jatkaa töitä tuossa sisäilmassa. Loppukevään olin sitten palkallisella osasairauslomalla.” (Vastaaja 9)

”Käymällä lääkärin vastaanotolla, ottamalla yhteyttä rakennusvirastoon, terveystarkastajaan. Tekemällä selvityksen oireilevista oppilaista. Tutustumalla yleisesti homeoireiluista tehtyihin dokumentteihin. Kirjaamalla ylös aikajärjestyksessä tapahtumat siitä lähtien, kun ensimmäisen kerran otin esille epäilyn kosteusvaurio-oireiluista. Ottamalla itse selvää kuka ja missä tutkitaan mahdolliset kosteusvaurionäytteet. Ottamalla itse näytteet (..) ohjeiden mukaan ja lähettämällä näytteet omalla kustannuksella postin välityksellä Kuopioon.” (Vastaaja 10)

”Pysymällä pois kaikista niistä tiloista, joissa oireilen, tykättiinpä siitä tai ei.” (Vastaaja 11)

”Levännnyt ja nukkunut paljon, jotta jaksan työpäivät” (Vastaaja 14)

”Lisäämällä allergia- ja astmalääkkeitä, lääkemuureja, olemalla sairauslomalla jne. Olen yrittänyt löytää työpaikkoja joissa en oireilisi (ei ole tosin löytynyt) ja viimeisimpänä pitkä sairausloma ja nyt pysähtymällä ja terveyden romahdettua ja pitkän sairausloman jälkeen olen päättänyt parantaa terveyttäni rauhassa ja en etsi töitä hetkeen.” (Vastaaja 16)

”Olen pyytänyt minimitunnit ja kaikki valvontani ulkovalvonnoiksi. Teen kaiken mahdollisen suunnittelutyön kotona.” (Vastaaja 8)

”Olin opintovapaalla opiskelemassa ulkoammattia viime lukuvuoden ajan.” (Vastaaja 8)

Missä vaiheessa sisäilmasairastuneet hakivat apua tilanteeseen

Avun hakemisen ajoitus vaihteli vastaajien kesken suuresti.

Oireiden viivästynyt yhdistäminen sisäilmaan oli vastauksissa useimmiten esiin noussut avun hakemista viivästyttävä tekijä.

”Kun olin ollut 6 kk jatkuvasti sairas.” (Vastaaja 6)

”Toisena vuotena, kun tajusin rakennuksen yhteyden sairasteluuni (olin viikonloput ja kesät terveenä).” (Vastaaja 8)

”Hetki kun huomasin että päänsärkyä seurasi äänen menetys; väsymyksen en aluksi ymmärtänyt olevan myös yksi oire.” (Vastaaja 11)

”Aluksi olin poissa flunssan oireiden vuoksi, mutta kun tuli huimausta ja oksetti, menin lääkäriin. Eli liian myöhään.” (Vastaaja 14)

”[Aloin hakea apua] ihmeteltyäni pitkittynyttä flunssaa kuulin, että kollega kärsii myös oireista ja epäilee sisäilmaa aiheuttajaksi”. (Vastaaja 17)

Avun järjestyminen

Osa vastaajista sai apua heti, osalla viive oli pitkä ja osa kertoi, ettei ole saanut varsinaista apua tilanteeseensa ollenkaan.

Viive avun saamisessa oli huomattavan pitkä ja kertoo mahdollisesti siitä, että sisäilmaongelmien tunnistamisessa ja niihin reagoimisessa on puutteita. Usea vastaaja kertoi vuosien viiveestä toimenpiteissä, vaikka oireet olivat selkeitä.

”Viidentenä sairasteluvuoteni isännöitsijä saatiin viimein tarkastuskäynnille luokkaani. Löytyi hometta ja paha kosteusvaurio. Koko rakennus tyhjennettiin ja purettiin, samalla vieressä ollut toinen parakki.” (Vastaaja 8)

”[Aloin hakea ratkaisuja] kun oireiluja oli jatkunut n. vuoden verran, kun epäily syystä heräsi.” (Vastaaja 10)

”Lääkitys n. vuoden kuluttua, ensimmäinen työpisteen siirto samoihin aikoihin. Toinen työpisteen vaihto 4 vuoden kuluttua oireitten alkamisesta.” (Vastaaja 10)

”[Sain apua] alusta asti, koko ajan.” (Vastaaja 5)

”Aloin oireilla koululla aika nopeasti työt aloitettuani. Muutaman kuukauden päästä minulla alkoi myös mennä ääni oppitunnilla. Silloin ilmoitin asiasta ensimmäisen kerran rehtorille. Olin myös ensimmäiset 8 kk koko ajan ripulissa joka loppui kun kesäloma alkoi.

Olin ollut töissä noin vuoden verran kun koululla tehtiin desinfiointi ja kohta sen jälkeen oireet alkoivat pahenemaan ja vanhojen oireiden lisäksi aloin voimaan pahoin. Kärsin pahoinvoinnista töissä 3 viikkoa ja oireet helpottivat joululomalla. Pahoinvointi helpotti hetkeksi loman jälkeen mutta palasi 2 viikon päästä takaisin. Lisäksi minulle tuli palan tunnetta kurkkuun joka vaivasi myös työpaikan ulkopuolella. Vähän ennen hiihtolomaa minulle tuli myös päänsärkyjä jotka helpottivat töistä lähtiessä. Tässä vaiheessa otin yhteyttä toiseen työterveyslääkäriin kun edellinen minua hoitanut lääkäri ei minusta suhtautunut asiaan riittävän tosissaan. Tässä vaiheessa ilmoitin myös rehtorille että jos en jää sairauslomalle jään palkattomalle virkavapaalle ko. koulusta ja esitin toivomuksen että seuraavien viikkojen aikana asiaan yritetään löytää joku järkevä ratkaisu.

Sain tässä vaiheessa 2 viikon sairausloman, mutta rehtori ei ottanut asiaa tosissaan vaan oli kovin yllättynyt kun heti töihin palattuani oli pyytämässä palkatonta virkavapaata. Siinä vaiheessa hänkin havahtui asiaan ja alkoi järjestää asian tiimoilta palaveria. Tässä vaiheessa soitin myös ohjeita OAJ:sta. OAJ:sta tuli apua ja niiden ohjeiden perusteella sovimme, että koska työnantaja ei voi tarjota korvaavia työtiloja olen lopun työsuhteesta palkallisella osa-aika sairauslomalla. Minun piti olla vielä uudelleen yhteydessä OAJ:n ja sieltä oltiin yhteydessä työsuojeluvaltuutettuun ennen kuin sopimus todella saatiin aikaiseksi.” (Vastaaja 9)

”Hetki kun ääni meni → työterveyslääkäri kirjoitti väistötilasuosituksen.” (Vastaaja 11)

”Konkreettinen avun saanti on ollut pitkälti omien voimien ja aktiivisesti hankitun tiedon ja vertaistuen tiedon varassa”. (Vastaaja 7)

”Oaj:n lakimies on antanut tähän mennessä selvimmät ja toimivimmat ohjeet. (..) myös sen että vaadi saada lähete keuhkolääkärille. Niin tein ja kovan itkupotkuraivarivaatimisen jälkeen vasta työterveys lähetti minut yksityiselle keuhkolääkärille. Hän lähetti keuhkopolille, he ammattitautitutkimuksiin ja nyt olen keuhkopolilla tutkittavana edelleen.” (Vastaaja 12)

Mitkä seikat viivästyttivät avun saamista tai estivät avun saamisen

Tilojen puute oli yleisin vastauksissa nimetty ongelmien ratkaisua estävä tekijä, myös raha tai taloudelliset tekijät mainittiin useissa vastauksissa.

Muita useammassa vastauksissa esiin tulleita seikkoja olivat esimiehen rooli, hallinnon jähmeys ja kuntapäätäjien tiedonpuute sekä ongelman psyykkistäminen. Muutama vastaaja mainitsi ”tyhmyyden” ongelmien ratkaisua estävänä tekijänä.

"Etätyön osalta ongelmana oli opettajien työehtosopimus OVTES, joka ei juuri tunne etätyömahdollisuutta. Lisäksi esimiehen esimies ei ollut halukas miettimään erityisjärjestelyjä sen suhteen." (Vastaaja 5)

"Päätäjien yhteistyöhaluttomuus, kunnan rahatilanne, kunnan rakennuspuolen halveksuva asenne, ihmisten itsekkyyks ja tiedon puute homeasiasta, kunnan henkilöiden valehtelu." (Vastaaja 6)

"Rehtori, joka ei kuunnellut alaisiaan eikä vienyt asiaa eteenpäin. Parhaimmillaan meitä oli 4 astman saanut/pahasti oireilevaa, mutta yli puolet opettajista oireilivat jollakin tapaa." (Vastaaja 8)

"Isännöitsijä, joka kertoi puhelimesta työskennelleensä alalla 40 vuotta ja tietävänsä, että rakennukset eivät sairastuta ihmisiä." (Vastaaja 8)

"Aluksi työterveyslääkäri tyrmäsi kaikki esittämäni epäilyt - suorastaan valehteli päin naamaa. Jos en olisi ollut ns. ammatti-ihminen, olisin jäänyt asiantuntemattomana lääkärin jyrän alle. Epäilen, että tällaista kohtelua saavat monet ei ammatti – ihmiset ja oireet ja syyt saadaan puhumalla näyttämään ihan muulta." (Vastaaja 10)

"Se, ettei uskota tilojen olevan terveydelle haitalliset → kyse on rahasta → jos toisen asteen yli tuhat opiskelijaa tiloissaan pyörittävän oppilaitoksen tilat tunnustettaisiin terveydelle haitalliseksi, niin kuinka sitten kävisikään?" (Vastaaja 11)

"Raha, tietämättömyys, lääkäreiden ammattilypeys (eivät halua myöntää olevansa väärässä), ja se ettei potilaan omaa kokemaa oteta todesta. Käsittämätön tämä epäily korvienvälistä johtuvaksi." (Vastaaja 12)

"Hidas päätösten teko, vaihtoehtojen puute." (Vastaaja 15)

"Työnantajapuolen kieltäytyminen terveydentilapalaverin järjestämisestä ajallaan, pelko virheiden paljastumisesta/ kirjaamisesta johonkin, viiveet asioiden vanhentamistarkoituksessa toistuva toimintatapa, pelon ylläpito organisaatiossa, ostetut sisäilmamittaustulokset osa toimintatapaa." (Vastaaja 7)

"Se että näistä ongelmista vaietaan ja ei etsitä kunnollisia ratkaisuja ja tarvittaessa vain siirretään pahiten oireileva toiseen paikkaan." (Vastaaja 16)

"Se ettei sairaudelle ole diagnoosia ja ettei sitä tunnusteta työperäiseksi ammattitaudiksi". (Vastaaja 17)

Työterveyshuollon rooli

Työterveyshuollon rooli nousi vastauksissa esiin avaintekijänä niin ongelman tunnistamisessa kuin tilanteen ratkaisemisessakin.

Moni vastaaja kertoi, että hänen todellista sairaudenkuvaansa ei tutkittu. Hoitotoimet painoutuivat astman diagnosointiin käytettäviin PEF-puhalluksiin, vaikka oirekuva olisi ollut aivan muu kuin astma/hengitystieoireet.

Moni vastaaja ihmetteli miksi ei ollut päässyt jatkotutkimuksiin. Osa taas kertoi päässeensä kaikkiin toivomiinsa jatkotutkimuksiin ongelmitta.

Työterveyshuolto ei monien vastaajien mukaan uskonut heidän oireiluunsa eikä kirjoittanut sairastumisesta ja sen vaatimista toimista lääkärintodistusta.

Vastaajat kokivat ongelmaksi, ettei kelläkään terveydenhuollon henkilöllä ollut kokonaiskuvaa koululla tapahtuvasta oireilusta ja sairastuneiden määrästä, jolloin ongelmien kokonaisvaltainen ratkominen jäi yksittäistapausten varjoon.

”Pef-puhallutukset → ei astmaa.” (Vastaaja 11)

”Työterveyshuollon tehottomuus [oli ratkaisuja estävä tekijä]. Työterveyshuolto ei saanut tietoja kaikista talossamme sairastuneista, vaikka useampi meistä kävi valittamassa tilaansa siellä. Jouduin monesti useammalle eri lääkärille vakuuttamaan, etten ollut ainoa sairastunut talossa ja että muutkin olivat työterveyshuollon asiakkaita.” (Vastaaja 8)

”Työterveyden ylilääkäri kuuluu sisäilmatyöryhmään, mutta kuulemma ei löydy tarpeeksi diagnooseja siihen, että koulua pitäisi sulkea. Ei vaikka meitä jo 4 opettajaa on joutunut poistumaan talosta. Ja diagnoosiahan ei saa koska vakuutusyhtiöt ovat sopineet liian tiukat ehdot kuntatyöntantajan kanssa.” (Vastaaja 12)

”Työterveyslääkärin ratkaisu asiaan oli aina jonkin reseptin kirjoittaminen (ripuliin, närästyksen, allergiaan) ja toinen lääkäri passitti psykologille.” (Vastaaja 9)

”Työterveydessä suoranaisesti valehdellaan, että ei ole terveydelle mitään vaaraa oleskella työpaikalla! Nyt olen kuitenkin monikemikaaliyliherkkikin homealtistuksen seurauksena.” (Vastaaja 12)

”Olen hyvin tyytyväinen työterveyshuoltoon ja päässyt niihin jatkoihin, mitä olen tarvinnut ja mitä pyytänyt.” (Vastaaja 5)

”On turha juoksuttaa opettajia työterveyshuollossa, jos se ei kykene tekemään mitään. Ainoa apu on ollut se, että sain lääkärin lausunnon äänenvahvistimen tarpeesta.” (Vastaaja 8)

”Ainoa jatkotutkimus mihin minut lähettiin oli työpsykologi.” (Vastaaja 9)

”Työterveyshuolto on tukenut alusta alkaen.” (Vastaaja 17)

”Jos ei ole vakituinen ja työssä ollessa kuuluu työterveyden piiriin ja työttömän kesälomilla kuuluu julkisen terveydenhuollon piiriin niin jää ulkopuolelle kuntouttavista jatkosuunnitelmista ... en tiedä kuinka voisin tulevaisuudessa työllistyä terveeseen työpisteeseen, koska aikaisemmin vain työterveys auttautunut kunnolla ja nyt en kuulu sen piiriin.” (Vastaaja 16)

”Lääkäritietojen yhdistäminen [olisi oleellista], esimerkiksi yhteinen lääkäri, joka alkaa tutkia asiaa ja tekee yhteenvedon tilanteen vakavuudesta - terveyspuoli ei yhdistä muuten ikinä tietojaan. (...) Yhdistäisin lääkärin tiedot siten, että määräisin sisäilmaepäilyissä yhden lääkärin tai työparin tutkimaan asiaa ja oireita koko työyhteisössä perusteellisesti, kun nyt ihmiset käyvät siellä täällä valittamassa oireitaan.” (Vastaja 6)

Sairauden yhdistäminen sisäilmaan

Oireiden tunnistamisessa sisäilmaongelmista johtuviksi työterveyshuollosta ei ollut vastaajien mukaan apua. Vastauksista välittyi, että useimmat sairastuneet olivat todenneet itse sairastumisensa ja sisäilman välisen yhteyden.

”Oireita on alkanut tulla pikkuhiljaa, joihin hain ratkaisua työterveydestä, mutta silloin en vielä tiennyt niiden olevat sisäilm. johtuvia.” (Vastaja 12)

”[Sain tilanteeseen apua] Heti, esimiehet suhtautuivat hyvin. Lääkärissä turhauduin, sillä olin jo sairastellut pitkään, ja jouduin tekemään töissä astma-seurantaa vaikka en pystynyt olemaan töissä täysiä viikkoja.” (Vastaja 14)

”Aluksi eivät siellä [työterveyshuollossa] ottaneet vakavasti, mutta sen jälkeen kun olin käynyt yksityisellä keuhkolääkärillä, minut alettiin ottaa vakavasti ja tutkimuksia tehtiin, eikä minua päästetty enää sairaisiin tiloihin.” (Vastaja 6)

”Puhaltelen peffejä ja odotan erilaisia kokeita. Ammattitautia keuhkopuolen taudeista tuskin saan. Verestä löytyi märän ympäristön igG-vasta-aine homepölylöydös. Asia on edennyt todella hitaasti. N. 5-6 kuukautta olen näillä erikoislääkäreillä jo hypännyt. Olen saanut itse hoitaa itseäni. ... Lääkärit eivät oikein kukaan tiedä mistään ympäristösairauksista, toksiineille altistumisista ym. He hakevat vain olemassa oleviin diagnoosimääritelmiin sopivuutta minun tapauksessani. Sellaistahan ei löydy, koska olen hermomyrkytetty. Suomessa ei ole sairarakennus-oireyhtymälle diagnoosia ja sellainenhan mulla on selvästi.” (Vastaja 12)

”Lääkäri kyllä otti asian vakavasti mutta keskittyi mielestäni liikaa astmaan vaikka pef-mittaukset eivät poikenneet normaalista suuresti ja suurimmat vaivat olivat muualla (iho-oireet, huimaus, väsymys, särky, poskiontelontulehdus, päänsärky).” (Vastaja 14)

Mitkä ratkaisut ovat olleet mielekkäitä

Sairauslomat ja altistuksen välttäminen nimettiin usein mielekkäiksi, hyödyllisiksi ja tilannetta eteenpäin vieviksi ratkaisuksi. Osa vastaajista oli tehnyt pitkän aikavälin suunnitelmia ja jäänyt esim. opintovapaalle.

Sairausloman tai muun altistuksen katkaisun mahdollistavan ratkaisun koettiin vähentävän oireilua ja mahdollistavan sen vuoksi pysyvämpien vaihtoehtojen ja soveltuvien työtilojen löytymisen. Altistuksen katkaisemisen koettiin selventävän oireilua aiheuttavien tekijöiden ja tilojen löytymistä, kun jatkuva oireilu saatiin lakkaamaan.

Tilojen vaihdot koettiin ristiriitaisina; moni vastaaja koki ne hyväksi yritykseksi, mutta uusissakin tiloissa oli kuitenkin usein sairastuttu.

Ilmanpuhdistimista oli vaihtelevia kokemuksia. Yksi opettaja mainitsi saaneensa äänenvahvistimen ja sen toimineen hyödyllisenä apuna.

Ulkoilu päivän aikana ja työpäivän jälkeen koettiin hyvänä ratkaisuna. Osa opettajista oli alkanut pitää oppitunteja osin ulkona.

Asianmukainen terveydenhuolto ja tutkimukset nimettiin mielekkäinä ratkaisuin monessa vastauksessa.

”Mielekstä oli siirtyä toiseen rakennukseen. Joskin sielläkin sain luokan jonka ilma oli huono myös.” (Vastaaja 14)

”Sairauslomat auttoivat tietysti paljon; toisaalta pitkät sairauslomat pienentävät palkkaa ja tuntuvat jotenkin rangaistukselta, koska joutuu olemaan erossa ihmisistä.” (Vastaaja 5)

”Vaihto kokonaan eri rakennukseen toimi, rakennuksen sisäiset siirrot eivät toimineet.” (Vastaaja 6)

”Paras ratkaisuni oli jäädä opintovapaalle vuodeksi. Asuin useamman kuukauden teltassa, opiskelin ulkoilma-ammatin ja KAIKKI oireeni ja vaivani hävisivät. Tajusin monen oireen (esim. jatkuva ripulointi) yhteyden sisäilmaongelmiin. Palasin vuoden vapaan jälkeen työpaikalleni, jolloin sietokykyyni oli kasvanut, tosin osa oireista palasi lievinä.” (Vastaaja 8)

”Osa-aika sairausloma on ollut muuten hyvä, mutta haastetta on aiheuttanut se että sairauslomapäivänä on tunteja molemmilla koululla ja olen oireillut toisellakin koululla toisen koulun kulkeumista.” (Vastaaja 9)

”Se on ok, että olen itse kokeillut ensin uusia tiloja → jos oireilen ei käy, jos en → muutan. Se, että muutot ja kokeilut tapahtuvat työajan ulkopuolella ei ole mielekstä.” (Vastaaja 11)

"Vanhempien aktiivisuus ja median mukaantulo aikaisti remontin alkamista."
(Vastaja 12)

"Ilmanpuhdistin toimi kohtalaisesti, lääkehoidot eivät juurikaan." (Vastaja 15)

"Jatkossa samassa tilanteessa jäisin rohkeammin ja useammin sairauslomalle, enkä puurtaisi sairaana töissä tai tekisi sijaisille laajoja tehtäväpaketteja sijaistuksieni ajaksi. Terveys on kuitenkin työtä tärkeämpi asia." (Vastaja 8)

"Vielä ei ole löytynyt kestävästi toimivia ratkaisuja." (Vastaja 17)

Onko ongelmaan suhtauduttu asiallisesti

Vastaukset suhtautumisessa sisäilmaongelmaan ja sisäilmasta sairastumiseen vaihtelivat laidasta laitaan.

"Ehdottomasti [on suhtauduttu asiallisesti]." (Vastaja 5)

"Ei suhtauduttu asiallisesti, aluksi jopa työyhteisön sisällä pidettiin "valittajana". Myöhemmin on tultu jopa kiittelemään, mutta kunnan päättäjistä suurin osa pitää koko asiaa huuhaana." (Vastaja 6)

"Ei ole suhtauduttu [asiallisesti]. Tuo kaupunginarkkitehti ainut tolkun mies!"
(Vastaja 12)

"Kun on perustellut tieteellisesti, on saanut ymmärrystä ja arvostusta." (Vastaja 7)

"Sisäilmaoireluuni alettiin suhtautua vakavasti vasta kun otin palkatonta virkavapaata." (Vastaja 9)

"Ehdottomasti keskimäärin ei [ole suhtauduttu asiallisesti]. Muut opettajat kyllä ovat uskoneet ongelmaan, koska he ovat mm. kulleet sen yskimisestääni, nähneet iho-oireiluistani ja väsymyksestäni." (Vastaja 8)

Diagnoosi

Yksi vastaja oli saanut ammattitaudin, osalla oli astmadiagnoosi. Vastauksissa tuli esiin, ettei varsinaisesta sisäilmasairastumisesta voi saada diagnoosia ja tämä koettiin ongelmallisena. Muutama vastaja oli saanut diagnoosin sijaan lääkäriltä lausunnon ongelmasta ja tämä oli auttanut eteenpäin.

Tutkimusten hitaus nousi myös vastauksissa esiin ratkaisuja hidastavana tekijänä.

"Erilaisia käyntiselosteita ja diagnooseja on 2,5 vuoden aikana tullut monta, kuten poskiontelotulehdus, päänsärky ja erilaisia astmadiagnooseja. Varsinainen pysyvä

diagnoosi on nyt astma. Lisäksi on kaksi lääkärin siirtomääräystä sisäilmaongelmien takia ja Työterveyslaitoksen E-lausunto.” (Vastaaja 5)

”Todettu sisäilmasta tulevia oireita ja todistus, että minun on saatava puhtaat työtilat.” (Vastaaja 6)

”Diagnoosia ei ole, koska minut tutkittiin työterveyslaitoksella vasta 2 vuotta sen jälkeen kun olin päässyt jo puhtaisiin tiloihin.” (Vastaaja 6)

”TTL:stä somatisaatiohäiriödiagnoosi, sjögrenin syndrooma, (..) kertomuksessa kerrottu kemikaalialtistuksesta, ei diagnoosia tästä.” (Vastaaja 7)

”Ei ole löytynyt mitään. Ei ole kuulemma ollut tarpeeksi todisteita, että vika on työpaikassa. PEF-mittauksen tulokseni ovat olleet liian hyviä.” (Vastaaja 8)

”Minulla ei todettu astmaa eli ei ammattitautia, mutta konsultoimaan kutsuttu ylilääkäri totesi, että minulle on tullut hajusteyliherkkyys, joka on oire, ei sairaus, koska tämä mcs nimellä maailmalla tunnettu kemikaalilyliherkkyys ei ole vielä saanut Suomessa diagnoosinumeroa. Lääkärin lausunnossa todetaan että minulle on jatkossa järjestettävä työskentelytilat, joissa voin olla oireilematta.” (Vastaaja 9)

”Työterveyslaitoksen tutkimusten perusteella sain ammattitautidiagnoosin ja jatkuva lääkitys on päällä edelleen. Nyt jo yli 10 v ajan. Vakuutusyhtiöltä sain kertakorvauksen haitasta, valituksen jälkeen haitta-aste nousi 2:lla pykälällä. Lääkityksen korvaa vakuutusyhtiö. Diagnoosina Astma Proferssioonale eli ammattitauti.” (Vastaaja 10)

”Ei siis ole mitään dg [diagnoosia], vain usean henkilön todentama äänenmenetys.” (Vastaaja 11)

”Ei ole todenmukaista lääkärintodistusta. Sairauslomatodistuksissa ”pitkittyneet flunssan oireet.” (Vastaaja 17)

”Kyllä on todenmukainen [dg] allergioiden ja oireilujen suhteen työvoimatoimistoa varten ja työterveydessä se nähty selkeästi, mutta pitkälle sairauslomalle ei millä tahansa diagnooseilla (esim. homeoireilu ja astma ja jatkuvat hengitystie yms oireet) sitten voikkaan jäädä vaikka tarve on, koska kela ei niitä hyväksy ja kaupungin ja työpaikanhan on pystyttävä järjestämään terve työpiste mutta ongelma onkin jos niitä terveitä työpisteitä ei ole... joten varsinaiseksi sairauslomasyys onkin sitten kirjattava toinen syy ja se saattaa aiheuttaa hankaluuksia että miksi eri papereissa on eri diagnooseja.” (Vastaaja 16)

Työnteko sairastumisen jälkeen sekä uudelleen koulutus

Vastaajat olivat pääosin valmiita joustamaan, soveltamaan, kokeilemaan erilaisia ratkaisuja ja moni olikin jo toteuttanut luovia ratkaisuja työssään.

Vastauksissa tuotiin esiin erilaisten vapaiden mahdollisuutta sairauden rauhoittamiseen (mm. opintovapaa), sellaisten työtehtävien tekemistä kotoa käsin, jotka voi suorittaa etänä ja tietenkin puhtaiden työtilojen tarve.

Suurin osa vastaajista ilmoitti olevansa kiinnostunut uudelleenkoulutuksesta. Muutama oli jo aloittanut kouluttautumisen uudelle alalle. Kaksi vastaajaa sanoi, ettei ole kiinnostunut uudelleenkoulutuksesta tai sen tarpeessa.

”Jään vuorotteluvapaalle ja teen jatko-opintoja. (..) Työn alla on opetushallinnon opinnot ja jatko-opinnot. Ne antavat mahdollisuuden hakeutua muihin töihin ja tehdä osa työstä kotona.” (Vastaaja 5)

”Haluan jatkokouluttaa itseäni luontoalalla, koska suorittamani perustutkinto on vasta pohjia. Minua kiinnostaa luontokartoittajan työ tai luontoyrittäjänä oleminen. Ehdottomasti toiminnallinen ulkoammatti, kiitos! Myös Outdoor Education –koulutus kiinnostaa.” (Vastaaja 8)

”En ole vielä keksinyt ratkaisua siihen mitä voin tehdä jatkossa. Kysyin ylilääkäri (...), että mitä minä voisin jatkossa työrintamalla tehdä, niin hänen vastaus oli että tämän vaivan kanssa pärjäävät parhaiten ne jotka voivat työskennellä kotoa käsin.” (Vastaaja 9)

”Mahdollisimman paljon opetusta ja työssäoppimista paikoissa joissa en tunnetusti oireile, mahdollisuus tehdä etänä toimistotyöt kotoa. Pakolliset koulutukset ja uusien ohjelmien perehdytykset pitää järjestää paikassa jossa kaikki oireilevat pystyvät olemaan; nyt jäämme niistä paitsi ja oletus on että osaamme → ristiriitoja kollegojen ja opiskelijoiden kanssa.” (Vastaaja 11)

”[Tarvitaan] Puhdas työtila ja lapsille käsky olla laittamatta hajustettuja vaatteita.” (Vastaaja 12)

”Vaikka uusi parakki pihalle jollei muuta keksitä.” (Vastaaja 6)

”Olen vähitellen sopeutumassa ajatukseen ammatinvaihdosta.” (Vastaaja 17)

Sairastuneiden koululaisten ja sairastuneiden opettajien tilanteiden yhdistäminen

Suurin osa vastaajista piti järkevänä, että sisäilmasairastuneiden opettajien ja sairastuneiden lasten tilanteita yhdistettäisiin. Yksi vastaajista oli käytännössä jo toiminutkin tällaisessa tehtävässä.

Vastaajista moni mainitsi, että tarvittaisiin kunnolla rakennettuja tiloja sisäilmasairastuneille, joissa sairastuneet opettajat voisivat opettaa sairastuneita lapsia. Toisaalta osassa vastauksia tuotiin esiin, että ketään ei pitäisi jättää kouluihin, joista siirretään sisäilman vuoksi työntekijöitä toisiin tiloihin.

" (...)ryhmä jota vedin 6 viikon ajan. Se toimi väistötiloissa ja sinne ohjattiin eniten oireilevia oppilaita, jotka olivat saaneet suosituksen lääkäriltä tai kouluterveydenhoitajalta. Opetin 6-9-lk oppilaille lukuaineet, taide- ja taitoaineiden tunneilla he kävivät joko omassa koulussa tai suorittivat ne itsenäisesti kunkin open antamien ohjeiden mukaan." (Vastaaja 5)

"Rehtori tiedotti kaikille, että minun sairastamiseni epäillään liittyvän sisäilmaan, sen jälkeen sain paljon yhteydenottoja vanhemmilta." (Vastaaja 6)

"Puhtaimmat tilat heille käyttöön ja herkimmät opettaa herkimpiä koulussa/kotiopetuksessa..." (Vastaaja 7)

"Ei ole tähän asti voinut [yhdistää sairastuneiden opettajien ja lasten tilannetta], mutta pitäisi yhdistää. En ole voinut auttaa koulussamme tänäkin vuonna sairastuneiden vanhempien lapsia (pari vanhempaa on ottanut yhteyttä minuun, koska he tietävät oireiluistani ja koska olen lasten luokanvalvoja). Vanhempainyhdistys tai vanhempien liittoutuminen lienee ainoa tapa saada muutosta, siksi vanhempien keskinäinen yhteistyö on minusta kaikkein tärkeintä. Yksittäisten opettajien ponnisteluista saati OAJ:stä ei ole ollut mitään hyötyä." (Vastaaja 8)

"Voisi koettaa rakentaa/nimikoida terveitä koulurakennuksia vaikka yksi per maakunta jossa voisi työskennellä ja opiskella erityisesti juuri sisäilmasta sairastuneet. Ne pitäisi olla myös kemikaali- ja hajustevapaita paikkoja." (Vastaaja 9)

"Kun/jos henkilökunta alkaa oireilla niin samaan aikaan olisi syytä myöskin selvittää lasten oireiluja, vaikka se helposti herättää vanhemmissa turhaakin huolestumista. Asia pitäisi hoitaa koulun taholta todella hienotunteisesti, mutta totuudenmukaisesti." (Vastaaja 10)

"Mielestäni jos jotkut/useat opettajat ja lapset oireilevat niin ketään ei pitäisi jättää kyseiseen rakennukseen vaan kaikille tulisi löytää korvaavat tilat." (Vastaaja 14)

"Itse olen ammattitaitoinen ja mielestäni hyvä työssäni ja toivoisin että joskus kokeiltaisiin sellaisiakin ratkaisuja että meille oireileville eli niin opettajille, ohjaajille kuin oppilaille tai päiväkotilaisille tms tehtäisiin sellaiset tilat tai ratkaisut että voisimme työskennellä muuallakin kuin perinteisissä homeisissa kouluissa päiväkodeissa tms. Olisin itse valmis työskentelemään myös oppilaiden, lasten tms kotona tai muussa paikassa ja tarvittaessa vaikka ulkona jos oireet sen sallivat ja näin toteuttaa erilaisin menetelmin työtäni." (Vastaaja 16)

"Etäopetus tietoverkon välityksellä. Olisin valmis kokeilemaan." (Vastaaja 17)

Yhteystahot ja niiden toiminta

Vastaajista moni luetteli useita eri tahoja, joihin oli ollut yhteydessä tilanteensa vuoksi. Tahot vaihtelivat tilakeskuksesta rakennusasiantuntijoihin, sosiaalivirastosta aluehallintovirastoon.

Yhteistyötahojen suuri määrä kertonee siitä, että työntekijät olivat itse joutuneet sisäilmaongelmien aiheuttaman tilanteen selvitysmiehiksi ja -naisiksi, eikä sisäilmaongelmien hoitoa tehdä kenenkään taholta keskitetysti ja koordinoitusti.

”Aluehallintovirasto, tekninen toimi, kaupunginjohtaja, rakennusten asiantuntijat, ... yliopiston asiantuntijat, oaj, luottamusmies, erikoislääkärit, työterveyslaitos, työterveyslääkäri, parakkien valmistaja.” (Vastaaja 6)

”Ensin kielsivät kaiken [kunta], ketään ei ollut vastuussa. Kun otimme valokuvia, alkoi tapahtua ja kaupunginjohtaja sulki koulun. .. Muiden koulujen ongelmat laitettiin äkkiä piiloon ja kiellettiin, ettei tule lisää samanlaisia juttuja.” (Vastaaja 6)

”Opettajan on mahdotonta tietää, miten toimia, jos johto ei usko home- tms. ongelmaan. Kun opettaja on väsynyt, hän taistelee vain suoriutuakseen päivittäisestä työstään, eikä jaksakaan muuta. Helsingin kaupunki on kuntana liian iso organisaatio ja ei ole toiminut ajoissa millään tavalla.” (Vastaaja 8)

”Edellistalvena paikalle kutsuttiin terveystarkastaja joka ilmoitti että kaikki on kunnossa (vaikka ullakolla varmasti jo silloin kasvoihin hometta) ja ilmoitti vaan että tuulettakaa enemmän.” (Vastaaja 9)

”Työterveyshuollon toimiin en ollut täysin tyytyväinen, mutta sivistystoimen toimiin olin tyytyväinen. Erityisesti ongelmakoulun rehtori ryhtyi aina toimenpiteisiin kun kerroin huoleni asioista ja hänen ja sivistystoimen johtajan ansiostaan myös osasairausloma järjestyi minulle.” (Vastaaja 9)

”On kuntakin työnantajana velvoitettava huolehtimaan rangaistuksen / sakon uhalla omista työntekijöistään siten, että yksittäinen virkamies ei voi ohittaa näitä velvoitteita omalla toiminnallaan.” (Vastaaja 10)

Kehitettävää

Tilanteen kokonaishallinnan ja kokonaisvastuun hallinnan kehittäminen tuli ilmi vastauksista. Tilanteissa, joissa vastaaja olisi kyennyt tekemään töitä jollakin toteutettavissa olevalla ratkaisulla, ei näitä usein ollut otettu käyttöön. Kehittämisehdotuksina mainittiin mm:

”Yhtenäistäminen, esim. kaupunkiin oma homeyksikkö.” (Vastaaja 6)

”Yhteistyö eri instanssien välillä esim. kunnan sisällä ei toiminut. Yhteistoiminnasta ja kosteusvauriotapausten hoidosta oli kirjattu hieno suunnitelma (...). Se vain ei toiminut paikallisella tasolla.” (Vastaaja 10)

"Sisäilmatutkimusten tulokset selvitetäisi henkilökunnalle perinpohin, ei salailua tai alan termistöä vilisevää.." (Vastaaja 15)

"Enemmän yhteistyötä ja panostamista sairastuneen tukemiseksi ja kuntoutumiseksi asiakkaan lähtökohdista käsin ja käsittämään sairastumisen jälkeen myös muunkin elämänkaaren kuin pelkän sen hetken tai sen hetkisen työn ajan, ihan vanhuuteen saakka." (Vastaaja 16)

"Olisin toivonut saavani etätyösopimuksen siinä vaiheessa, kun työnteko ei ollut muuten mahdollista." (Vastaaja 5)

"Siirrolla naapurikoululle resurssiopettajaksi olisin voinut olla töissä katkotta ilman korkeita työmatkakuluja ja palkanalennusta ja 2v. ansionmenetyksiä." (Vastaaja 7)

"Kaupunkien terveysturvallisuus pitäisi siirtää VALTION vastattavaksi, sillä nyt ei uskalleta laittaa käyttökieltoja lasten terveyden säilyttämiseksi vaan valehdellaan kun palkan maksaa virheiden tekijätahot." (Vastaaja 7)

"Kirjoittaisin käsikirjan, joka lyhyt ja ytimekäs niille, jotka ongelman kanssa pyörivät." (Vastaaja 6)

Kenellä ratkaisujen avaimet?

Sisäilmaongelmatilanteet jakautuvat usean eri hallinnonalan alueelle, ja niihin liittyy monimutkaisia vaikutussuhteita. Vastaajilta kysyttiin, kenellä on ollut ylin päätäntävalta heidän tilanteidensa suhteen.

Vastauksissa mainittiin useimmiten rehtori ja lääkärit. Myös mm. Työterveyslaitos, työhyvinvointipäällikkö, esimies ja esimiehen esimies, apulaisoikeuskansleri, tilakeskus, opetustoimenjohtaja ja sivistystoimen johtaja tulivat esiin.

Osalla nimetyt henkilöt olivat ratkoneet ongelmallista tilannetta, osassa vastauksista tuli ilmi että nämä henkilöt olivat estäneet tilanteen ratkeamisen tai viivästyttäneet mielekkäiden ratkaisujen löytämistä.

Suurin osa vastaajista nimesi kysymykseen henkilön tai henkilöitä. Muutama ei osannut sanoa kenellä oli valta päättää heidän tilanteensa ratkaisusta tai ratkaisemattomuudesta.

"Esimiehen esimiehellä, lääkäreillä ja rehtorilla." (Vastaaja 5)

"Kaupunginjohtajalla ja työterveyslääkärillä joka sanoi, ettei siihen ja siihen tilaan mennä." (Vastaaja 6)

Lainsäädännölliset muutostarpeet

Osa vastaajista nimesi lainsäädännöllisiä muutostarpeita. Lisäksi vastauksissa mainittiin muita muutosta vaativia sisäilmaongelmiin liittyvien toimintatapojen ja ohjeistusten muutostarpeita.

”OVTESiin mahdollisuus tehdä etätöitä, jos työntekijä on siihen halukas ja löytyy järkevää tekemistä, kuten lukujärjestys, jotkin hallinnolliset työt, joita voi jakaa, nettisivut, vuosikello ym.” (Vastaaja 5)

”Erikoislääkärin lausunnosta lausuttava lakiin, että ohittaa työterveyshuollon lääkärin lausunnon.” (Vastaaja 7)

”Hyvä kiinteistöhoito määriteltävä tarkemmin kunnallisella puolella.” (Vastaaja 7)

”Pitäisi puuttua lainsäädännöllisesti myös rakentamiseen.” (Vastaaja 16)

”Lakeja olisi luotava tutkittujen käytänteiden pohjalta, että perusasiat turvataan kuten rakennusten elinkaari.” (Vastaaja 7)

”Rakennusvalvonta kunnissa kuntoon. Pitoisuudet ja raja-arvot minimitoleranssilla.” (Vastaaja 15)

”Mikäli ihminen sairastuu tai on sairastunut niin hänelle tulisi taata terve ympäristö esim. työskennellä tai opiskella tai olla hoidossa lapsilla ja olisi taattava myös riittävä toimeentulo tilanteissa, joissa joudut kokonaan pois työelämästä sairastuttuasi ja sairastellessasi sisäilmaongelmien vuoksi (..) pitäisi olla myös lakisääteiset oikeudet riittäviin terveydenhoitopalveluihin kaikilla oireilijoilla.” (Vastaaja 16)

”En ole virallisesti sairas tai työkyvytön vaikka en voi tehdä työtäni. Tällainen ei tulisi voida olla mahdollista.” (Vastaaja 17)

Asiallisen suhtautumisen esteet

Tiedonpuute nousi vastauksissa esiin asiallisen suhtautumisen esteenä kaikkein useimmin. Myös taloudellisia tekijöitä ja avoimuuden tarvetta painotettiin useassa vastauksessa. Lisäksi esiin nousivat mm. diagnoosin puute sekä ”vanhoillinen rakennuskulttuuri”.

”Se, ettei itse ole kokenut tai nähnyt oireita tai on puutteita empatiakyvyssä. Puutteellinen tieto ja siitä johtuvat ennakkoluulot.” (Vastaaja 5)

”Tietämättömyys asiasta, tyhmyys. Se, kun oireita ei tule kaikille. Kunnan tiedotuksen puute.” (Vastaaja 6)

”Vastuutahojen osaamattomuus, kiinteistöhuollon mutu-käytännöt korkeillakin palleilla istuttaessa >< tutkitut käytännöt.” (Vastaaja 7)

"Se että kaikki eivät oireile samassa kiinteistössä, johtaa helposti siihen että oireilevia yksilöitä ei oteta tosissaan. Kaikki eivät myöskään tunnista kaikkia sisäilmaoireita sisäilmaoireiksi." (Vastaja 9)

"[Raha.] Oma lääkäri oli ns. Tuohilammen raportin yksi tekijöistä, mutta toimi just raportin vastaisesti käytännössä." (Vastaja 10)

"Edelleen oireita luullaan usein psyykkisiksi." (Vastaja 15)

"Salailu, vähättely, vääristely, tietämättömyys, tyhmyys, välinpitämättömyys ihmisillä ja osalla päättäjistä.." (Vastaja 16)

Huoli opiskelijoiden terveydestä ja lasten terveyden suojeleminen

Kaikki vastaajat ilmoittivat olevansa huolissaan oppilaiden terveydestä. Lähes kaikki vastaajat kertoivat olevansa tästä erittäin huolissaan, ja moni oli yrittänyt myös tehdä asialle jotakin.

Keinot oppilaiden terveyden suojelemiseksi koettiin vähäisiksi ja moni vastaaja painotti, ettei lasten oikeusturva terveydensuojelussa koulujen sisäilmaongelmissa ole kunnossa.

Monista vastauksista selvisi, että kukaan ei tehnyt mitään koulussa oireilevien tai homekouluun jäävien lasten terveydentilan tutkimiseksi tai oireilevien oppilaiden auttamiseksi. Opettajat tunsivat vaikutusmahdollisuutensa pieniksi.

Muutamassa vastauksessa korostettiin, että vanhemmat eivät olleet tietoisia sisäilmaongelmista ja että opettajat eivät irtisanomisen uhalla voineet tiedottaa koulun ongelmista vanhemmille.

"Itselleni ehdotettiin ensimmäisenä työpisteen vaihtoa päättäin toisen kanssa, mutta en suostunut sen toisen, enkä oppilaiden takia." (Vastaja 6)

"Kyllä olen [huolissani], viime talvena kysyin 6 lk:n oppilailta että kuinka moni oireilee koulun sisäilmaa ja silloin 6 oppilasta 12:sta viittasi. Kun kerroin oppilaille että olin sairauslomalla koulun sisäilman takia, oppilaat alkoivat listaamaan minulle omia oireitaan. Samana päivänä yksi opettaja ilmoitti rehtorille että yksi 3 lk:n tyttö valitti että hänellä on särkenyt päätä 2 viikkoa. Rehtori vastasi siihen että ei me kyllä oppilaiden oireiluja aleta kartoittamaan. Viime talvena oppilailla oli minun mielestäni paljon ja osalla todella pitkittyneitä poissaoloja." (Vastaja 9)

"Kaikki keskustelut käydään siis salassa vanhempiin päin." (Vastaja 12)

"Opiskelijaterveydenhuolto, ryhmän vastuuopettaja, koulutuspäällikkö → [on käytetty opiskelijoille] korvaavia opiskelumenetelmiä esim. työssäoppimista ja oppimistehtäviä lähiopetuksen sijaan." (Vastaja 11)

"Vanhusten hoitotakuu on jo olevinaan, mutta entäs lapset?" (Vastaja 13)

"[Lasten tilannetta]Ei [ole koitettu ratkoa] oikein mitenkään tai sitten täsmäläkkeillä oireita lievittämällä ja hoitamalla mutta ei kokonaisvaltaisesti puuttamalla itse ongelman aiheuttajaan." (Vastaja 16)

"[Sairastuneiden lasten] vanhemmat ovat aika voimattomia, koska koulun vastaus on, ettei mitään voida tehdä." (Vastaja 8)

Opetussuunnitelma

Suurin osa vastaajista ei osannut sanoa kuinka sisäilma-asioita voitaisiin huomioida opetussuunnitelmassa. Muutama kommentoi, ettei kysymys liity opetussuunnitelmaan. Osa vastaajista esitti sisäilma-asioden huomioimista opetussuunnitelmassa mm. seuraavasti:

"Kyllä! Mahdollistetaan Outdoor Educationia enemmän, vaikkei se ratkaise pääongelmaa." (Vastaja 8)

"Myös oppilaat tietoisiksi olemassaolevista riskeistä – neutraalin tiedon saanti ja esim. omien mahdollisten oireiden tunnistaminen." (Vastaja 15)

"Kyllä esim. eri toteutustapamahdollisuuksilla joitakin aineita ja erityistilanteissa huomioon ottaen ja mahdollistaen eri mahdollisuudet sairastuneille. Ei voi pakottaa sairastuneita kouluihin tai pisteisiin joissa oireilee ja se ei saa olla este valmistumiselle." (Vastaja 16)

Sisäilmakorjaukset

Korjausten epäonnistuminen ja huono toteutus tuli ilmi useissa vastauksissa.

"Kun oppilaat alkoivat oireilla putsarista huolimatta luokassani tosi voimakkaasti, päätettiin tila korjata. Minut evakuoitiin opettamaan lähikouluun. Korjausten suhteen kävi juuri niin kuin pelkäsin. Paluun jälkeen oireeni olivat samanlaiset. (..) Korjauksissa mentiin aivan nurinkurisessa järjestyksessä. Sisätiloissa saatettiin vaihtaa kastuneita villoja ja äänieristelevyjä mutta heti seuraavan sateen jälkeen ne olivat märkiä." (Vastaja 13)

"Kattovuodot saivat suurimmaksi osaksi alkunsa liian kovakouraisesta lumenpoistosta. Siitä eteenpäin vuotoja on tullut sinne tänne eikä kattoa ole korjattu kunnolla." (Vastaja 13)

"Vanhaan koulurakennukseen sijoittaminen mahdotonta, jossa IV-koneita hoidettu yökatkoilla pitäen tai muuta kosteusvaurio-ongelmaa, jota ei ole korjattu, tai korjauksiin ei ole tilattu kunnollista homepölynhallintaa (asbestipölytasoista)." (Vastaja 7)

Toimenpiteiden hitaus ja tiedon sekä kokonaisvastuun puute

Koulujen välillä oli isoja eroja siinä miten sisäilmaongelmista tiedotettiin niin henkilökunnalle kuin opiskelijoille ja lasten vanhemmille.

Useissa vastauksissa tuli ilmi, että tietoja sisäilmatutkimuksista oli hankala saada.

Yksi vastaaja kertoi sisäilmaongelmatilanteesta kerrottavan oppilaiden vanhemmille säännöllisesti Wilman välityksellä.

Moni opettaja oli käyttänyt paljon aikaa ja energiaa toimimattoman tilanteen edistämiseen tekemällä mm. raportteja ja koosteita tilanteesta.

”Ongelmalle ei tehty juuri mitään useaan vuoteen (..) kaupungin taloudellisten ongelmien ja viranomaistoiminnan jähmeyden vuoksi.” (Vastaaja 13)

”Kirjoitin raportin, jossa kävin läpi n. 20 koulumme hlökuntaan kuuluvaa oireilijaa ja selitin ilmanvaihdon ongelmia. I-vaihto kytkettiin liian aikaisin pois päältä ja laitettiin päälle jopa vasta silloin kun oppilaita oli jo sisällä. Perusop. johtaja laittoi pyörät pyörimään saatuaan tämän raportin. Heillä ei todellakaan ollut tietoa, että koulumme tilanne on näin paha edelleen. Aina näihin meidän yhteydenottoihin on jollainlailla reagoitu, mutta erittäin vähän ja hitaasti asioiden eteen tekniseltä kantilta on tehty.” (Vastaaja 12)

”Kun asiasta palaveerattiin rehtorien ja sivistystoimen johtajan kanssa (lähetin heille aiheesta lukemista 10 sivun dokumentin, jotta ovat ajan tasalla) ja silloin suhtautuminen olikin vakavaa ja asiallista ja pääsimme yhteisymmärrykseen nopeasti ja ongelmitta.” (Vastaaja 9)

”Asioiden selvittely ja loppujen lopuksi rakennuksen peruskorjauksen suunnittelu ja toteuttaminen niin paljon työtä ja työhaittaakin, että minulle sanottiin: olisit vain vaihtanut työpaikkaa ja jättänyt homman siihen.” (Vastaaja 10)

”On kohtuutonta, että opettajaa syyllistetään/pompotellaan/juoksutetaan, kun vika on rakennuksissa.” (Vastaaja 8)

”Monien oireet viittaavat sädesieneen mutta meille ei kerrota tarkemmin.” (Vastaaja 13)

”Näkisin että ongelmana on paljon se, että eri toimijatahot ovat liian kaukana toisistaan, ja eivät tiedä tai halua tietää. Meidän kaupungin sisäilmatyöryhmä ei ole saanut tehtyä mitään koulumme ongelman ratkaisemiseksi ja kaikki jutut menevät aina heille. Vasta kaupungin arkkitehti otti asiakseen vauhdittaa remonttia.” (Vastaaja 12)

”Minun kohdallani altistuminen on tapahtunut musiikkiluokassa, josta löytyi märkä pölyleväesiintymä, joka oli ollut lavuaarikaapin alla ties kuinka monta vuotta. Sen löytymishetkellä kutsuttiin terveystarkastaja paikalle, mutta hänellä ei ollut näytteenottovälineitä paikalla. Eli vakuutusyhtiötä varten olisi pitänyt ehdottomasti

olla mustaa valkoisella laboratoriotodistus asiasta. Sisäilmaryhmä ja kaupungin insinöörit vakuuttivat ettei todistusta tarvita, koska esiintymä oli jo silmännähtävä ja kaikin aistein havaittava kova todistus. No ammattitautilääkäri totesi että se olisi se todistus oltava. (...) vielä tarvitsisin astmadiagnoosin, että tuo ammattitautidiagnoosi tulisi. Pitäisikö tässä mennä tietten tahtoen paikkoihin joissa on paha hengittää, että sen astman saisin? Juuri paraikaa sitä etsitään ja niitä pefmittauksia teen.” (Vastaja 12)

”Kaupunginarkkitehti sanoi olleensa tietämätön tämmöisestä vaatimuksista mikrobilöydöksiä laboratoriotodistusten tarpeellisuudesta amm.tautitutkimuksissa.” (Vastaja 12)

”Nykyinen rehtori on avoin ja on tiedottanut vanhempia koulumme ongelmasta, ...” (Vastaja 8)

”Kaikki vain menevät toinen toisensa selän taakse väistävät vastuunottamista ja siirtävät ongelmaa eteenpäin.” (Vastaja 12)

”Mielekästä se, että minulle yritetty löytää sopivia työpisteitä mutta se että asioista vaietaan ja ei puhuta ja puututa avoimesti niin estää parhaiden ja toimivien ratkaisujen löytymisen.” (Vastaja 16)

”On pidetty tärkeämpänä löytää ihminen joka ei oireile kun olisi yritetty tehdä homeongelmille jtk. (..) Aikaisemmin työterveydessä sairauslomien avulla keploteltu aina vuosi eteenpäin välillä töissä ja välillä sairauslomalla ollessa. Usein nämä ongelmat on salattu ja yritetty kiistää työpaikoillani vaikka moni oireillut ja vaikka niistä tiedetty. Vasta nyt kun en ole töissä voin hoitaa terveysttani mutta jatko avoin töiden suhteen koska en ole vakituinen enkä tunnu löytävän tervettä työpistettä.” (Vastaja 16)

Työpisteiden vaihtojen käytännön toteuttaminen

Työpisteiden vaihdot ovat työntekijöille usein hankalia, sillä toistuvat tilakokeilut sisäilmaongelmaisissa tiloissa sairastuttavat. Tilakokeiluihin ei ole olemassa ohjeistusta, toimintatapoja eikä kokeiltavien tilojen kunnosta useinkaan ole saatavissa luotettavia sisäilmatuloksia.

Vastauksissa tärkeänä pidettiin sitä, että kokeilu voidaan tarvittaessa lopettaa kesken, jos oireita ilmenee ja että kokeilut tehtäisiin sairastuneen ehdoilla.

Useissa vastauksissa painotettiin sitä, että oireiden seuranta ei ole mahdollista jos kokeiluja lähdetään tekemään pahimman sairastumisvaiheen ollessa päällä, sillä tällöin on hankala erottaa mistä oireet johtuvat ja arvioida kunnolla tilojen soveltuvuutta.

Vastauksissa painotettiin myös sitä, että kokeiluja tulisi tehdä vain tiloihin, joissa muut eivät ole sairastuneet ja joissa ei todistettavasti ole ilmennyt sisäilmaongelmaepäilyjä.

”Ennen kokeilun alkua tulisi olla tarpeeksi pitkä sairausloma, siis kokonaan poissa epäilyttävästä tilasta. Sairausloman jälkeen suoraan uuteen tilaan. (...) Palaaminen välillä vanhaan sairastumista / oireilua aiheuttavaan työpaikkaan vain häiritsee oireitten seuranta.” (Vastaja 10)

”Henkiseen puoleen pitäisi kiinnittää huomiota, sillä sairastaja on kovin yksin eikä toisessa koulussa ymmärretä toisen ahdistusta ollenkaan, vaan voidaan pitää vaan tilan viejänä. Vastaanottavassa koulussa pitäisi antaa asiasta faktoja ja kertoa, että tuleva ihminen on sairastanut ja henkisesti kovilla.” (Vastaja 6)

”Ensin pitäisi kirjata Terveysturvallisuuslakiin tuo IV-hormistojen nuohousvelvollisuus, jos on ollut yökatkoja, ja nuohouksen jälkeen 24/7 päällä pito velvollisuus koneelliselle ilmanvaihdolle, koska ilmanvaihdon on oltava riittävää ja mikrobiriskitöntä. Vasta näiden toimenpiteiden ja tehosiivouksen jälkeen herkistyneitä voisi alkaa sijoittamaan lähinnä uusiin hyvin tehtyihin rakennuksiin.” (Vastaja 7)

”Uudessa työpisteessä tulisi ottaa huomioon että mahdollisimman vähän olisi sotkevia tekijöitä eli vaihtelevia tiloja ym.” (Vastaja 16)

”Olen nyt eläkkeellä. Toinen työpisteen vaihto oli kohdallani oikeaan sattunut ja pystyin jäämään sieltä normaalina eläkeikäenä eläkkeelle.” (Vastaja 10)

”Opettajalle /herkistyneelle) ei riitä puhdas työtila koska kodeista voi lasten mukana tulla altisteita.” (Vastaja 17)

Kysymykset työntekijöille, jotka eivät itse ole sairastuneet sisäilmasta (Lomake 2)

Lomakkeella 2 vastasi neljä henkilöä. Vastajat olivat työskennelleet kouluissa keskimäärin 17 vuotta.

Sairaspoissaolot ja ilmapiiri

Sisäilmasta sairastumattomista vastaajista jokainen kertoi henkilökunnan sairaspöissaolujen lisääntyneen työpaikallaan sisäilmaongelmien seurauksena.

Sisäilmaongelmien nähtiin vaikuttavan niin työyhteisön ilmapiiriin kuin resursseihinkin, ja vastaajat kokivat myös huolta kollegoidensa terveydestä.

”Sairastuneiden vuoksi on tunnettu huolta, toiveikkuutta ja pettymyksiä (töihinpaluuyritykset ovat useimmiten olleet turhia).” (Vastaja 4)

”Kokeneiden kollegoiden osaaminen on jäänyt puuttumaan yhteisöstä. (...) Sijaisten tukeminen ja auttaminen työllistää kaikkia.” (Vastaja 4)

"Avustajaresurseja on käytetty sijaisuuksiin, jolloin avustajia ei ole riittänyt luokkiin. Myös huoli kollegan hyvinvoinnista on kasvanut koko ajan." (Vastaja 3)

"Sisäilmaongelmasta tulee ainoa puheenaihe: Kaikki oireilu nähdään sisäilmaoireiluna" (Vastaja 4)

"Sitä [ilmapiiriä] huonontavat kovasti." (Vastaja 1)

Ongelman käsittely työyhteisössä

Vastaukset siihen, miten sisäilmaongelmia oli käsitelty kouluissa, olivat vaihtelevia. Osa vastaajista kertoi ongelmiin suhtautuneen vakavasti. Osassa oppilaitoksia suhtautuminen oli muuttunut ajan myötä.

"Aluksi hyssyteltiin, sittemmin [suhtauduttiin] pontevasti ja avoimesti. Tiedottaminen on ollut avointa, tosin ... kaupungin tilakeskus on vähätellyt ongelmaa." (Vastaja 2)

"Kokouksissa [on käsitelty] vähän liiankin kanssa, turhauttaa kun asiat eivät mene eteenpäin." (Vastaja 1)

"[Suhtauduttu] vakavasti. (...) Tietoa viety ponnekkaasti eteenpäin -> tuloksia on saatu." (Vastaja 4)

"Keskusteltu vapaasti opehuoneessa. Järjestetty "kyselytunti" henkilökunnan ja asioista vastaavien kanssa. Rehtori tiedottaa tilanteesta vanhemmillekin nettisivuilla silloin tällöin." (Vastaja 3)

"Se on aiheuttanut paljon pelkoa, mielipahaa ja ristiriitoja. Työntekijät eivät ole tyytyväisiä päättäjien ja asiassa valtaapitävien suhtautumiseen ja toimimiseen. Liian hidasta ja ei olla otettu tosissaan." (Vastaja 3)

".. kaupunki on pimittänyt meiltä mm. tuloksia. Käsitän, että rahaa ei ole, mutta opettajien poissaolot maksavat myös." (Vastaja 2)

"Ymmärretäänköhän missään, että loppujen lopuksi kaupungin rahat ovat yhteisiä, vaikka eri hallinnonaloilla on omat budjetit? 1. Tilakeskus vähättelee ongelmaa, sanoo että ei ole rahaa. 2. Opettajat sairastavat, sijaiskulut kasvavat. Opettaja maksaa vähemmän verotuloja, kun on pitkällä sairauslomalla. 3. Oppilaat kärsivät jatkuvista uusista sijaisuuksista, erityisop. ja tukiopetuksen tarve kasvaa ja vie rahaa.. .." (Vastaja 2)

"Olemme ihmetelleet kaupungin hidasta toimintaa. Rehtori on tehnyt kaikkensa." (Vastaja 2)

"Yhteinen ongelma, kaikki uskovat ja melkein reagoivatkin." (Vastaja 1)

Ongelmien ratkominen

Sisäilmaongelmien ratkomisessa vastaajat näkivät kaukonäköisyyden, korjausten kunnollisuuden ja johdon suhtautumisen tärkeinä tekijöinä.

”Johdon sitoutuminen asian hoitoon on tärkeää.” (Vastaaja 4)

”[Pitää ratkoa] avoimesti. Ottaa työsuojelu heti mukaan. Etäopetusmahdollisuus, joustava siirtyminen uuteen työpaikkaan. Kaupungin maksama uudelleen koulutus.” (Vastaaja 2)

”Toimia rivakasti jo oireiden perusteella, kuten jossain on toimittukin. Tila tyhjäksi ja syyt selville → saneeraus. Terveyttä ei voi laskea rahassa. Pitää olla kaukokatseinen, ei lyhytnäköinen.” (Vastaaja 3)

Huoli terveydestä

Jokainen sisäilmasta sairastumaton vastaaja ilmoitti olevansa huolissaan omasta tai toisten terveydestä.

”Kyllä, [olen huolissani] koko ajan nykyään.” (Vastaaja 3)

Yhteenveto

Toteutetun kyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että sisäilmaongelmissa ja niiden ratkomisessa tilanteen kokonaishallinta ei toimi ratkaisuhakuisella tavalla. Puutteita on niin ongelman tunnistamisessa, tiedottamisessa ja tiedonkulussa kuin toimenpiteiden toteuttamisessakin. Ratkaisut ovat usein hajanaisia eivätkä paneudu ongelmien syihin. Kouluista saatetaan esimerkiksi napsia/siirtää pois pahiten kärsiviä, mutta varsinaisen ongelman ratkominen jää usein tekemättä.

Puutteiden seurauksena opettajia on työkyvyttöminä sairauslomilla, ammattiryhmässä alanvaihtosuunnitelmat vaikuttavat olevan yleisiä, ja työssä olevien opettajien työaika kuluu heidän työnkuvaansa kuulumattomaan sisäilmaongelmien ja niihin liittyvien vastuukysymysten selvittelyyn.

Selkeä kyselyssä esiin noussut huomiota vaativa ongelma on sisäilmasairastumisten tunnistaminen ja tilastointi. Uusia sairastumisia ei pyritä ehkäisemään, eikä sisäilman aiheuttamista sairauksista ole koulukohtaista seuranta- ja tilastointijärjestelmää. Vakavatkin ongelmat voivat olla piilossa vuosien ajan ilman että työ- tai kouluterveydenhuollossa on asiasta käsitystä. Viive oireiden alkamisesta ongelman tunnistamiseen ja sairastumisen yhdistämisestä sisäilmaan ja toimenpiteiden aloittamiseen on huolestuttavan pitkä, eikä asiallisia toimenpiteitä usein aloiteta ollenkaan.

Tiedon puuttuminen ja asenneongelmat koettiin ratkaisuja hidastavina ja estävinä tekijöinä. Kuntapäätäjien, virkamiesten sekä teknisen toimen ja rakennusasiantuntijoiden tietotaito nähtiin hyvin puutteellisena. Koko aihepiiriä koskeva tiedon puute näkyy asenneongelmina, jotka osaltaan estävät mielekkäät ratkaisut.

Opettajilla oli kyselyn perusteella halua joustaa työtavoissa ja löytää soveltuvia työskentelymuotoja sisäilmasairastumisesta huolimatta. Tähän ei kuitenkaan usein ollut mahdollisuuksia. Sairastuneet opettajat ovat suureksi osaksi työpaikkakyvyttömiä, eivät työkyvyttömiä, ja soveltuvien työmuotojen tarjoaminen vähentäisi tarvetta sairauslomille, alan vaihdoille, työkyvyttömyyseläkkeille ja työajan tehottomalle käytölle.

Kaikki kyselyyn vastanneet opettajat olivat huolissaan kouluissa opiskelevien lasten terveydestä. Useassa vastauksessa työntekijät kertoivat oppilaidenkin oireilevan/sairastavan. Vastajat kokivat, ettei heillä ollut mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan ja että lasten terveyden suojeleminen ei ole tällä hetkellä kenenkään vastuulla.

Rahanpuute ja kunnollisten tilojen puuttuminen nähtiin vastauksissa yhtenä merkittävimmistä ongelmista.

Tilanvaihdot uuteen kouluun olivat muutamassa tapauksessa tuoneet ratkaisun, mutta usein ne eivät johtaneet toivottuun lopputulokseen. Moni vastaaja oli vuosien kierteessä sopivan työtilan löytämiseksi.

Opettajat toivoivat asiallisuutta rakentamiseen ja korjaamiseen sekä muutoksia lainsäädäntöön ja toimintatapoihin kunnollisten rakennusten saamiseksi. Uudis- ja korjausrakentamisen järjettömyys

sekä huoltotoimien järkevöittäminen nousivat kyselyssä esille tärkeinä huomiota vaativina tekijöinä.

Johtopäätökset

Sisäilmasairauksien tunnistamisessa ja uusien sairaustapausten ehkäisyyn tulee kiinnittää huomiota. Ongelmaan vastaaminen vaatii työterveyshuollon ja oppilasterveydenhuollon käytäntöjen kehittämistä. Niin työ- kuin opiskelijaterveydenhuollossa tulisi kehittää sisäilmasairastumisten tunnistamiseen tarvittavaa osaamista ja välineistöä. Oirekyselyjä voitaisiin käyttää enemmän sairastumisten yleisyyden kartoittamiseen. Vaikka sisäilmaongelmat ovat Suomen koulurakennuksissa yleisiä, ja kaikkien tarvittavien korjausten tekeminen taloudellisesti mahdotonta, saattaa olla, että käyttämällä oirekyselyjä ja oireiden ja sairauksien seuranta järjestelmällisesti ja tehokkaasti, voitaisiin korjaustoimet keskittää sairastumisia eniten aiheuttaviin kohteisiin.

Sisäilmaongelmien aiheuttamia sairastumisia ja oireita tulisi myös katsoa kokonaisuutena ja päästä irti keuhkokeskeisyydestä ongelman tunnistamisessa ja hoidossa, jotta sisäilmasairastumisia kyetään tosiasiallisesti tunnistamaan ja hoitamaan.

Tiedonkulku niin terveysongelmista kun rakennusteknisistä tutkimuksista ja toimenpiteistä vaatii huomiota ja menetelmien ja toimintatapojen kehittämistä.

Kehittämällä nyt hajanaisia toimintatapoja ja viestintää ongelmatilanteissa voitaisiin tehokkaammin estää uusia sairastumisia ja edistää sairastuneiden opettajien pysymistä työssään.

Kyselyn perusteella voidaan todeta, että koulujen sisäilmaongelmien asianmukaiseen ratkomiseen kannattaa panostaa. Ongelmakohtia tulisi tutkia enemmän ja kehittää niiden ylittämiseksi käytännön tasolla toimivia toimintatapoja. Olisi tärkeää selvittää tarkemmin, miksi ongelmien ratkominen ei niin monesti toimi, miksi sairastuneet koulujen työntekijät ajautuvat sairauslomakierteeseen ja pois työstään, ja kehittää solmukohtiin korvaavia käytänteitä. Koska soveltuvien tilojen löytäminen on vastausten perusteella usein ongelmallista, olisi järkevää kehittää joustavampia työmuotoja, joiden avulla sairastuneet opettajat voisivat tehdä työtään joko koko- tai osa-aikaisesti. Samanaikaisesti tulisi kehittää rakennuskulttuuria kestävämpään suuntaan tilaongelman ratkaisemiseksi.

Esiin nousi esimerkiksi osapäiväsairausloman käyttö yhdistettynä hallinnollisten töiden tekemiseen etätyönä, suunnittelutyön tekemisen mahdollistaminen etätyönä ja ulko-opetuksen tehokkaampi integroiminen opetussuunnitelmiin ja -käytänteisiin.

Useissa kunnissa on käytössä sisäilmaohjelmia ja sisäilmaryhmiä, mutta kyselyn tulokset nostavat esiin kysymyksen siitä, miksi käytännön tasolla ongelmien ratkaisu on kuitenkin hajanaista, viivästynyttä ja sattumanvaraista. Millä tavoin sisäilmaongelmiin liittyvää tiedotusta ja tiedonkulkua voitaisiin parantaa ja tehostaa? Millaisia vastuita sisäilmaongelmien ratkomiseen liittyy, ja miksi vastuun hajautuminen vaikuttaa johtavan siihen, että vastuuta ongelmien asianmukaisesta ratkaisemisesta ei käytännössä millään taholla ole? Voisiko tarkempi

vastuuhenkilöiden nimeäminen toimia asiaa edistävästi? Miksi sisäilmaryhmät eivät toimi ongelmanratkaisun ”vetoyksikkönä”? Tarvitaanko toisenlaista ryhmää, tai voidaanko sisäilmaryhmien toimintaa kehittää vastaamaan tarkemmin kentän tarpeita? Onko sisäilmaongelmien ratkaisun toimintamalleissa kehittämisen tarvetta ja mitkä ovat tärkeimpiä kehittämisen tarpeita?

Opiskelijoiden ja koululaisten terveydensuojelu on merkittävä kehittämistä vaativa epäkohta ja siihen panostamisen voidaan olettaa vähentävän tulevia sisäilmasairastapauksia.

Terveille koulurakennuksille on suuri tarve. Sairauslomilla ja puhtaan työtilan etsimiskierteessä olevia opettajia saataisiin puhtaiden työtilojen avulla takaisin työhön, puhumattakaan uusien sairastapausten ehkäisystä. Tarkasteltaessa rakentamisen ja korjausten aiheuttamia kustannuksia olisikin hyvä huomioida myös sisäilmasairastumisten aiheuttamat sairaus- ja syrjäytymiskulut ja tarkastella rakentamisen laatua ja korjauspäätöksiä hallinnonalojen rajat ylittävinä kokonaisuuksina.

Rakennuslainsäädäntöön ja terveydensuojelua koskevaan lainsäädäntöön tulisi kiinnittää huomiota. Lähivuosina on tärkeää seurata tuovatko esimerkiksi ilmanvaihdon päällä pitoa koskevat lakimuutokset parannusta tilanteeseen käytännön tasolla.

Sisäilmaongelmista ja –sairastumisista tarvitaan kyselyn perusteella vielä paljon perustietoa. Tiedon puutteesta johtuvat asenneongelmat ovat yleisiä ja johtavat epäasianmukaisiin toimintatapoihin niin rakennuspuolella, terveydenhuollossa kuin koko sisäilmaongelmia ratkovassa ketjussa.

Sisäilmaongelmien ratkaisemisessa koko ketjun on toimittava asianmukaisesti jos rakennusteknisiä ja sairastumisiin liittyviä ongelmia halutaan selvittää.

Liitteet

LOMAKE 1:

Kysymykset työntekijöille, joilla on sisäilmasta johtuvia oireita tai sairauksia

1. Ammatti. Voit kirjoittaa tai ruksata oikean vaihtoehdon perään:

Opettaja

Rehtori

Koulunkäynnin ohjaaja/avustaja

Koululääkäri/terveydenhoitaja

Koulupsykologi

Muu, mikä: _____

2. Olen vaihtanut toistuvasti toimipistettä sairastumisen vuoksi:

Ei

Kyllä

Arviolta kuinka useasti _____

3. Olen ollut sairaslomilla sisäilmaan liittyvän oireilun alkamisen jälkeen:

Ei

Kyllä

Arviolta n. _____ % työajasta

4. Millaisia ratkaisuja kohdallasi on testattu?

5. Millaisin keinoin olet itse koettanut ratkoa tilannettasi?

6. Missä vaiheessa sairastelua aloit hakea ongelmaan ratkaisua?

7. Missä vaiheessa sairastelua sait apua tilanteeseesi ja ratkaisujen hakemiseen?
8. Mitkä seikat ovat mahdollisesti estäneet mielekkäiden ratkaisujen löytymisen/hakemisen?
9. Mitkä ratkaisuyrityksistä ovat mielestäsi olleet mielekkäitä ja mitkä eivät ole toimineet?
10. Koetko, että sairautesi ja sen ratkaisuyrityksiin on suhtauduttu asiallisesti ja vakavasti?
11. Onko sinulla sairastumisestasi todenmukainen tai osittain sairastumisen käsittävä lääkärintodistus, -lausunto tai diagnoosi? Kerro tarkemmin.
12. Oletko tyytyväinen työterveyshuollon toimintaan ja oletko päässyt tarvittaviin jatkotutkimuksiin/erikoissairaanhoidon?
13. Mitä suosittelisit toimintatavaksi tilanteissa joissa päädytään kokeilemaan toista työtilaa/toista koulua? Esim: Miten kokeilut on hyvä suorittaa? Kuinka monen kokeilun jälkeen on hyvä luovuttaa? Muuta oleellista aiheeseen liittyvää huomioitavaa?
14. Miten itse ratkaisisit työssäkäynnin ja sairastumisen välisen yhtälön kohdallasi?
15. Olisitko kiinnostunut uudelleenkoulutuksesta? Miksi ja millaisesta?
16. Voisiko mielestäsi kouluissa oireilevien lasten ja opettajien tilanteiden ratkaisuja yhdistää? Millaisia käytännön ideoita sinulla tähän olisi?
17. Millaisten tahojen kanssa olet ollut tilanteesi vuoksi tekemisissä? (Esim. tilakeskukset, Aluehallintovirasto, oikeuslaitos jne)
18. Miten kyseiset tahot toimivat? Mitä konkreettista kehitettävää näkisit toiminnassa?

19. Kuinka kunta tilanteessasi toimi? Miten olisit toivonut sen toimivan?
20. Kenellä on ollut ylin päätävävalta tilanteen ratkomisessa?
21. Millaisia lainsäädännöllisiä muutostarpeita näkisit aihepiirin tiimoilta?
22. Mitkä seikat mielestäsi estävät asiallisen suhtautumisen sisäilmasairauksiin?
23. Oletko huolissasi oppilaiden terveydestä?
24. Jos koulussasi on oireilevia oppilaita, millä keinoin ja mitkä tahot ovat pyrkineet ratkomaan tilannetta?
25. Voisiko opetussuunnitelmissa huomioida sisäilmaseikat paremmin? Miten?
26. Muuta oleellista aiheeseen liittyvää:

LOMAKE 2:

Kysymykset työntekijöille, jotka eivät ole oireilleet sisäilmasta

1. Ovatko sisäilmasta johtuvat sairauspoissaolot mielestänne lisääntyneet työpaikallanne? Voit kirjoittaa tai ruksata oikean vaihtoehdon perään:

En tiedä

Ei

Kyllä

a. Miten poissaolot ovat vaikuttaneet omaan työhönne tai työilmapiiriin?

2. Miten sisäilmaongelmaa on käsitelty koulussanne?

3. Miten sisäilmaongelmaan on suhtauduttu koulussanne?

4. Miten sisäilmasairastumisiin liittyviä ongelmatilanteita olisi mielestänne kouluissa hyvä ratkoa?

5. Oletteko huolissanne omasta tai toisten terveydestä sisäilmaongelmien vuoksi koulussanne?

6. Haluatteko kertoa vielä jotain muuta sisäilmaongelmiin liittyen:

7. Ammatti: _____

8. Kuinka olette toiminut nykyisessä työssänne? _____ vuotta

9. Sukupuoli